Senamiesčio g. 48 sklypas yra Nevėžio upės dešiniajame šlaite, upės apsaugos zonoje. Čia padalinus sklypą suformuoti 3 mažesni sklypai. Elektros kabelių trasą planuojama tiesti per sklypo Senamiesčio g. 48b, kuris yra arčiausiai gatvės, teritoriją. Jame sklypo Š ir centrinėje dalyse ištirta 2x5 m dydžio perkasa ir bendro 13 m^2 ploto šurfas. Tyrinėtose vietose kultūrinis sluoksnis buvo perkastas ir sumaišytas, ir tik nedideliame plotelyje 60–70 cm gylyje pasiektas įžemis.

The field evaluations in Panevėžys

In 2010, evaluations were conducted in two places in the historic part of Panevėžys: in the vicinity of Birutės, Š. Mero, and A. Smetonos Streets in New Panevėžys (34 m^2) and at Senamiesčio St. 48 in Old Panevėžys. A cultural layer up to 70 cm thick with various late 19th-century artefacts, both ferrous: a wooden knife handle, several padlocks, door handles, nails, and military hobnails and non-ferrous: blackware sherds, fragments of ceramic tobacco pipes, and Imperial Russian 1887 5 kopeck coins were discovered on Birutės, Š. Mero, and A. Smetonos Streets. These finds had been thrown into the street as household rubbish together with the charcoal and ashes from hearths, food waste, and domestic animal bones. The streets were paved with stones and began to be kept clean in the late 19th – early 20th century.

A total of 13 m^2 was excavated on the plot at Senamiesčio St. 48b and a cultural layer that was up to 70 cm thick and had been disturbed through digging was discovered.

PRIEKULĖ

Rasa Banytė-Rowell

Tyrinėjimai Priekulės miesto istorinėje dalyje

2010 m. buvo vykdomi žvalgomieji tyrinėjimai Priekulės miesto istorinėje dalyje (UK 33624) (Klaipėdos r.), AB „Klaipėdos vanduo“ užsakymu suprojektuotų vandentiekio ir buitinių nuotekų trasų vietose. 2010 m. gegužės mėnesį tyrimai vykdyti prie pastatų Turgaus g. 8, 9 ir Klaipėdos g. 10, 12, 13, 43, 45. 2010 m. rugpjūčio mėnesį buvo tyrinėta suprojektuotų vandentiekio ir buitinių nuotekų trasų vietose prie Turgaus g. 13 ir Žalgirio g. 5, 18 pastatų. 2010 m. spalio–lapkričio mėnesiais žvalgomieji tyrimai atlikti prie Žalgirio g. 14, Turgaus g. 1, 3, 4, 6, 8, Klaipėdos g. 1, 3, Pamarių g. 2, 3, 3b, 4, 6 pastatų, žvalgytos trasos prie Turgaus g. 6, 8 ir Pamarių g. 2 ,4 pastatų. Iš viso 2010 m. Priekulėje ištirti 54 šurfai, kurie sudaro bendrą 69,75 m^2 plotą. Dauguma šurfų buvo 1,5x1,5 m dydžio.

1995 m. architektų Marijos ir Martyno Purvinų užsakymu šio straipsnio autorė tyrė Priekulės miesto centrinėje dalyje, areale aplink Turgaus ir Pamarių gatvių sankryžą (ataskaita *LIIR*, f. 1, b. 2504). Architektų Purvinų tyrinėjimų duomenimis, ši Priekulės vieta turėtų būti seniausia. 1995 m. buvo ištirta 13 šurfų. Ankstyvesnįjį miesto raidos etapą liudijančių nepermaišytų sluoksnių nerasta, tačiau šurfuose 8–10, tirtuose dabartiniame Priekulės miesto jubiliejaus paminklo skvere, jo Š pakraštyje tarp XIX–XX a. keramikos šukių pasitaikė ir XVIII a. datuojamų keramikos fragmentų, kaolininės pypkės dalis. 1998 m.

R. Banytė-Rowell vykdė žvalgomuosius tyrinėjimus telefoninio ryšio trasų vietose (*ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 412–413). Trasos buvo kasamos prie Turgaus g. 1, 3 pastatų, Lietuvininkų ir Naujojoje gatvėse. Archeologiniu požiūriu vertingo kultūrinio sluoksnio žymių rasta tik prie Turgaus g. 3 pastato, į V ir P nuo jo PV dalies. Čia rasta ūkinių duobių ar užpiltinio sluoksnio, kuriame kartu su XIX a. keramika buvo rasta ir XVII–XVIII a. šukių, pūstų stiklinių butelių fragmentų. Radiniai gana negausūs (iš viso 31 vienetas). 2008 m. žvalgomuosius tyrimus Klaipėdos ir Pamarių gatvėse atliko G. Zabiela. Žvalgytos 50 m^2 ploto požeminių komunikacinių trasų šulinių vietos, kuriose užfiksuoti XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai su pavieniais to laiko radiniais. Tyrimai atlikti Turgaus ir Pamarių gatvių sankryžoje, skvere, kuriame stovi paminklas Priekulei, ir Klaipėdos gatvėje, prie namų 2, 4, 6, 10, 12, 14 (*ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 559).

Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Priekulė paminėta XVI a. Tuomet čia atsirado ir bažnyčia, nes 1587 m. šaltiniuose minimas pirmasis kunigas. Mūrinė bažnyčia pastatyta 1690–1697 m. Iš XVII a. pradžioje įkurtos karčemos vėliau išaugo kulminis dvaras. Taigi XVI a. pabaigoje – XVII I pusėje Priekulė tapo nedideliu administraciniu, prekybiniu ir dvasinio gyvenimo centru, nors iki pat XIX a. nebuvo gausiai apgyvendinta.

2010 m. žvalgomieji tyrinėjimai Priekulės miesto istorinėje dalyje parodė, kad architektų Purvinių prielaidos apie Priekulės raidos branduolį ties Pamarių ir Turgaus gatvių sankryža iš dalies pasitvirtina. Būtent prie Turgaus g. 8 pastato (buvusios kulminės karčemos) XIX a. permaišytame sluoksnyje su įsiterpusiomis ūkinėmis duobėmis buvo rasta ir keletas XVII–XVIII a. datuojamos keramikos, koklių fragmentų. Šis rudų žemių sluoksnis, atsidengęs vidutiniškai 20–80 cm gylyje, susiformavo prieš užklojant Naujojo turgaus aikštę grindiniu. Greičiausiai tai išlygintas prie karčemos verstų buitinių atliekų telkinys. Šias atliekas reprezentavo stiklinių pūstų butelių duženos, gausiausiai rastos šurfuose 16, 29 bei trasos atkarpoje prie pastato ŠR kampo. Kiek vėlyvesnį šiukšlių vertimo etapą reprezentuoja mechaniniu (ar pusiau mechaniniu?) būdu gamintų stiklinių butelių ir XIX a. akmens masės keramikos sankaupa 3–2 m atstumu į V nuo pastato ŠR kampo. Šurfo 16 medžiaga liudija, kad keraminėmis ir stiklinėmis indų duženomis rudų žemių sluoksnis buvo pripildytas ir 9–10 m į R–ŠR nuo Turgaus g. 8 pastato ŠR kampo. Pūsti stik-liniai buteliai datuojami ne vėliau kaip XIX a. viduriu. Tarp jų pasitaikė ir pavieniai keturkampių formų butelių fragmentai. Pūstų butelių galvutės apjuostos prilipdytu apvadu, kuriame dažnai pasitaiko įspaustas tūrio matas – ¾ kvortos („Quart“), kartais įrašai „USSECKEN“, „ZIRKE“. Kartu su butelių šukėmis rasta ir keliolika stiklinių taurių duženų. Tai liudija kulminės karčemos klestėjimo laikus XVIII–XIX a.

Šurfai 41–44, tirti prie Pamarių g. 2, 4 pastatų, bei žvalgymai trasų vietose prie šių pastatų parodė, kad mišriame rudų žemių sluoksnyje, kuris kai kur siekė 1,05–1,2 m storį, kartu su XIX–XX a. radiniais pasitaiko ir XVI a. pabaigos – XVIII a. datuojamos keramikos. Tai labai negausūs radiniai. Šio ankstesnio laikotarpio sluoksnis kaip vientisas neišlikęs. Kaip bebūtų, pavieniai ankstyvesni radiniai patvirtina, kad ši teritorija priešais evangelikų liuteronų bažnyčią yra vienas seniausių Priekulės formavimosi židinių.

Kituose šurfuose, tirtuose Priekulės miesto istorinėje dalyje aukščiau nurodytose vietose, nei archeologinio sluoksnio, nei archeologiškai vertingų radinių nerasta, išskyrus XIX a. pabaigos – XX a. I pusės keramikos ar statybinių elementų fragmentus.

The field evaluations in Priekulė

In 2010, evaluations (54 test pits, 69.75 m^2) were conducted in the historic part of the town of Priekulė (Klaipėda District) at the site of planned water supply and domestic sewage line routes. Test pits were excavated near the buildings at Turgaus St. 1, 3, 4, 6, 8, 9, 13, Klaipėdos St. 1, 3, 10, 12, 43, 45, Pamarių St. 2, 3, 3b, 4, 6, and Žalgirio St. 5, 14, 18. The utility line trench digging was monitored near the buildings at Turgaus St. 6, 8 and Pamarių St. 2, 4.

At Turgaus St. 8, the site of a former inn, several potsherds and tile fragments dating to the 17th–18th centuries were found in a mixed 19th century cultural layer together with household rubbish. Blown-glass bottles predominated in the storage pit fill soil. Test pits were excavated beside the pipelines at Pamarių St. 2, 4 and a mixed layer of reddish soil, which was up to 1.05–1.2 m thick in places and contained late 16th–18th-century potsherds and 19th–20th-century finds, were recorded. Although no 17th–18th-century layers were found, chance finds of potsherds from that period attest to the earliest part of Priekulė's history beginning after the foundation of the church in the early 16th century and the somewhat later establishment of the parish school. The early development of Priekulė is undoubtedly connected with the area around the church that used to stand near the intersection of Turgaus and Pamarių streets.

No archaeological layers or archaeologically significant finds were discovered near the other aforementioned buildings except for potsherds or pieces of building material dating to the late 19th century – first half of the 20th century.

Giedrė Piličiauskienė,
Gytis Piličiauskas

Žvalgomieji tyrimai Priekulėje, Turgaus aikštėje

Priekulė rašytiniuose šaltiniuose minima nuo XVI a. Čia buvo pastatyta viena seniausių bažnyčių šiame krašte. Jau XVII a. šalia bažnyčios veikė karčema. XVI–XIX a. Priekulės miestelio raidą architektūros istorikai linkę aiškinti kulminio dvaro sodybos ir bažnyčios junginiu. Turgaus (Naujoji arba Javų) aikštė buvo suformuota tik XIX a. viduryje, galbūt kulminio dvaro ūkinio pastato kieme (Purvinas M., Purvinienė M., Priekulės plano struktūros ypatybės, *Kultūros paminklai*, V., 1996, t. 3, p. 158–163). Urbanistiniu-istoriniu požiūriu Priekulės raida palyginti daug tyrinėta, tačiau architektų ir istorikų išvados ir siūlomos raidos schemos šiandien dar negali būti patvirtintos archeologinių tyrimų duomenimis dėl menko jų masto.

Archeologiniai kasinėjimai Priekulėje pradėti tik 1995 m. Tyrimai į P nuo Turgaus gatvės liudija, kad ši Priekulės dalis galėjo būti apgyvendinta gerokai anksčiau prieš įkuriant aikštę – XVII ar XVIII a. Archeologei R. Banytei-Rowell pavyko aptikti šiuo laikotarpiu datuojamos keramikos šukių, tiesa, kartu su vėlesniais radiniais (*ATL 1998 ir 1999 metais*, V., 2000, p. 412–413).